

Blaricum, 14 Juli 1939.

OVER MEDISCHE LEERBOEKEN.

Het blijft een belangwekkend vraagstuk hoe de studenten aan hun examen kennis komen. Men weet, dat in de paar laatste tientallen jaren het leeren onder leiding en met behulp van een repetitor sterk ontwikkeld is, ook onder de medische studenten. Tevens is daar de gewoonte ontstaan in plaats van uit boeken, te studeeren uit „klappers”. Dit zijn gestencilde collegedictaten door ijverige, slimme en ondernemende leerlingen opgenomen, voor hun medescholieren pasklaar gemaakt en in den handel gebracht. Als de leeraar zich eens verspreekt, als de stenograaph zich eens vergist, als de bewerker eens iets niet begrijpt, getrouwelijk gaan de lapsus linguae, calami, mentis in den klapper over.

In een van de eerste colleges, die ik in Amsterdam in 1909 heb gegeven, heb ik mij eens versproken en gewag gemaakt van den bom van BERZELIUS in plaats van dien van BERTHELOT voor de bepaling der verbrandingswarmte van voedingsmiddelen. Het heeft mij meer dan twintig jaar gekost om die fout eruit te krijgen, en zelfs nu, na dertig jaren, voert een of andere naïeveling, die uit een oud dictaat zijn kennis heeft opgestoken, BERZELIUS op het candidaatsexamen nog wel ten gehoor.

Een andere fraaiigheid waaraan ik tot voor kort de klapperstudenten herkende, was, dat zij met nadruk spraken over de *vorticipes* van CERADINI.

Maar genoeg over de klappers. Wat de boeken aangaat, de tijd, dat elk jong arts met een keurverzameling leerboeken uit zijn eigen studietijd de practijk inging, ligt verre. Hoevele collegae kunnen met mij en enkele anderen verklaren, dat zij niet alleen hun medische leerboeken, maar de volledige reeks studieboekjes en boeken van de lagere school en het Gymnasium af nog steeds getrouwelijk bewaard hebben? Dat is verouderd philisterdom. Thans verkoopt de student na het examen zoo spoedig mogelijk zijn leerboeken. Wanneer die uitgediend hebben, ontdoet hij zich daarvan als een hem tot oneer strekkend bezit. In elk nummer van het *Centraal Faculteitenblad* der Amsterdamsche studenten vindt men een rubriek „De Boekenbeurs”, waar in drie kolommen studieboeken worden „aangeboden” en „gevraagd”. Wij leeren eruit: dat de boekenbeurs een eigen bureau heeft, dat op werkdagen van 10—12 en van 2—4 uren geopend is, en een eigen girorekening bezit. De handel floreert blijkbaar uitstekend. Onder de geliefde, telkens weer

vermelde klappers mist men die over interne geneeskunde (!) in geen nummer van het blaadje.

De geboden mogelijkheid, zich vlot van den noodeloozen ballast van boeken te kunnen ontdoen, heeft het voordeel, dat de jonge arts, met weinig bagage bezwaard, de practijk kan ingaan.

* * *

Al mogen zij dan niet meer als de eenige kennisbron van den student beschouwd worden, toch worden aan onze Universiteiten nog wel boeken gebruikt. Voor wie in het hogere onderwijs belangstelt, heeft elk gegeven aangaande de boekenstudie waarde.

Collega VAN DER HOEVEN LEONHARD heeft hier verdienstelijk werk gedaan. Hij heeft een statistiek opgemaakt der in 1937 door het onderwijzend personeel onzer vier geneeskundige Faculteiten aanbevolen boeken en deze vergeleken met de analoge statistiek voor 1917. Men moet dus wel bedenken, dat zijn cijfers geen gelezen, doch slechts aanbevolen boeken gelden. Maar daartegenover staat, dat men wel mag aannemen, dat de weinige leesgrage studenten in hoofdzaak allicht die lectuur kiezen, welke door de docenten wordt aanbevolen. Voorts moet opgemerkt, dat het doel van de statistiek was de „taalverdeling” der studieboeken. Een beperkte vraagstelling dus, echter eene stellig van belang.

Aan het rapport 1) van VAN DER HOEVEN LEONHARD over deze materie ontleen ik het volgende:

Aanbevolen geneeskundige boeken aan de vier Universiteiten.

Statistiek 1917 (555 verschillende boeken).

<i>Hollandsche</i>	<i>Duitsche</i>	<i>Fransche</i>	<i>Engelsch-Amerikaansche</i>
18%	64%	12%	5%

Statistiek 1937 (818 verschillende boeken).

<i>Hollandsche</i>	<i>Duitsche</i>	<i>Fransche</i>	<i>Engelsch-Amerikaansche</i>
32%	47%	8%	13%

Stijging en daling.

<i>Hollandsche</i>	<i>Duitsche</i>	<i>Fransche</i>	<i>Engelsch-Amerikaansche</i>
78% meer	27% minder	33% minder	160% meer

„Uit deze cijfers volgt dat de Hollandsche boeken met 78% gestegen, de Duitsche met 27% gedaald, de Fransche met 33% gedaald en de Engelsch-Amerikaansche met 160% gestegen

1) Jaarverslag der Nederlandsche Sectie van het Comité Scientifique Franco-Hollandais 1937—1938.

zijn. De Hollandsche boeken bevatten voor ongeveer 20% werkjes over verpleging, verbandleer, recepteerkunst, algemeenheden, wetten, verzekeringswezen, en voorts handleidingen, woordenboeken, vademecums, een jaarboekje en dergelijke meer."

Beziet men de statistiek voor elk der Universiteiten afzonderlijk, dan blijkt voor 1937 het volgende:

Amsterdam (126 boeken, waaronder 83 buitenlandsche).

<i>Hollandsche</i>	<i>Duitsche</i>	<i>Fransche</i>	<i>Engelsch-Amerikaansche</i>
34%	42%	8%	16%

van de buitenlandsche boeken alleen

<i>Duitsche</i>	<i>Fransche</i>	<i>Engelsch-Amerikaansche</i>
64%	12%	24%

Groningen (203 boeken, waaronder 142 buitenlandsche).

<i>Hollandsche</i>	<i>Duitsche</i>	<i>Fransche</i>	<i>Engelsch-Amerikaansche</i>
30%	47% (69%)	8% (12%)	14% (20%)

Leiden (165 boeken, waaronder 105 buitenlandsche).

<i>Hollandsche</i>	<i>Duitsche</i>	<i>Fransche</i>	<i>Engelsch-Amerikaansche</i>
36%	44% (69%)	8% (13%)	12% (18%)

Utrecht (324 boeken, waaronder 226 buitenlandsche).

<i>Hollandsche</i>	<i>Duitsche</i>	<i>Fransche</i>	<i>Engelsch-Amerikaansche</i>
30%	51% (73%)	7% (11%)	11% (16%)

De verhouding der studieboeken, voor de tandheelkunde aanbevolen, is als volgt (106 boeken, w. o. 101 buitenlandsche).

<i>Hollandsche</i>	<i>Duitsche</i>	<i>Fransche</i>	<i>Engelsch-Amerikaansche</i>
5%	75% (78%)	4% (4%)	17% (18%)

Het is verblijdend te noemen dat het aantal aanbevolen Nederlandsche studieboeken van 18 pCt. van het totaal, tot \pm 32 pCt. is gestegen. Gaat het zoo door, dan zal binnen een eeuw de dag aanbreken, dat de Nederlandsche arts zijn dorst naar kennis geheel uit inheemsche bronnen zal kunnen lesschen!....

Gaat men uit van het totale aantal aanbevolen studieboeken in vreemde talen, dan blijkt dat \pm 70 pCt. daarvan Duitsch, 12 pCt. Fransch, \pm 20 pCt. Anglo-Saksisch zijn.

Merkwaardig is voorts allereerst, dat de studieboeken in Engelsche taal blijkbaar aan vertrouwen en sympathie gewonnen hebben: van een te verwaarloozen percentage is hun gebruik tot één vijfde van het geheel toegenomen.

De vloed der Duitsche leerboeken is gestegen: het geheel aan Fransche is aanzienlijk afgenomen.

Met collega VAN DER HOEVEN LEONHARD betreur ik dit laatste zeer, en ik kan niet nalaten met instemming aan te halen wat hij naar aanleiding daarvan schrijft:

„Het is een groote fout, bij de studenten door de verhouding 70 : 12 impliciet de overtuiging te wekken, dat de Duitsche medische wetenschap ver te verkiezen zou zijn boven de Fransche.

Het is meer dan kras, in een bepaald onderdeel der medische wetenschap onder de 17 aanbevolen boeken te vinden: 12 Duitsche, een Hollandsch, 3 Engelsch-Amerikaansche, en een Fransch, en wel het bekende *L'Homme, cet Inconnu* door den Franschen Canadees CARREL, hetwelk niets met het studievak in quaestie te maken heeft.

Het is ongelooflijk, dat men aan dezelfde Universiteit als woordenboek voor geneeskundige termen een groote, in onzen tijd vrijwel waardelooze, althans volkomen verouderde dictionnaire opgeeft van 165 francs uit. . . . 1906, terwijl er een recente, 12e uitgave (anno 1938) bestaat van een overbekend, uitstekend woordenboek van minder dan een derde van dien prijs 1).

Het is in strijd met een juiste opvatting in wetenschappelijke zin, concessies te doen aan de gemakzucht der studenten, door *niet* tot de jongelui te zeggen: „Gij behoort, als toekomstige mannen der wetenschap, minstens Fransch te kunnen lezen, en zoo Gij het niet kunt, moet Gij het leeren. Dan zult Ge zelf zien dat het Fransch niet zoo moeilijk is als Ge denkt, en dat Ge U, eenmaal wegwijs geworden in de vaktermen den inhoud door de helderheid van den stijl ten slotte tot Uw eigen voordeel gemakkelijker eigen maakt dan b.v. uit een Duitsch boek. Indien Ge een *volledig* boek wilt bezitten, koopt dan een *Duitsch* boek maar bedenk, dat de wetenschap niet voortschrijdt door compilatoire volledigheid, maar wel door de oorspronkelijke, nieuwe gedachte. Niemand zal de Fransche boeken steeds „beter” vinden dan de Duitsche, of omgekeerd. Maar de eenen zijn de onmisbare aanvulling van de anderen en wij, die over het algemeen veel gemakkelijker vreemde talen leeren dan andere nationaliteiten, hebben den plicht van die gavegebruik te maken tot bredere ontwikkeling van onszelf. Door Uw studie

1) Voor de hier aangehaalde feiten blijft de schrijver zelf aansprakelijk.

zoo in te richten, dient Gij Uw latere patiënten, Uzelf en Uw land !”

Inderdaad is het allerzonderlingst maar waar: de tegenwoordige Nederlandsche jeugd kan of wil naar het schijnt geen Fransch meer lezen. Dat is treurig. Want hoezeer ik het ideëel zou vinden, indien het hooger onderwijs aan de Nederlandsche Universiteiten zou kunnen gegeven worden in colleges, uitgesproken in onvermengd, onverbasterd, onberispelijk Nederlandsch en gesteund op studieboeken geschreven in onze moedertaal, dat neemt niet weg dat het voor een breeden grondslag voor inzicht onontbeerlijk is dat de student en de jonge arts in staat zijn, vakboeken in vreemde talen, in het oorspronkelijk te lezen. Een geheel eenzijdige verschuiving der aandacht naar de Duitsche wetenschap schijnt mij geen onverdeeld voordeel.

* * *

De slotsom waartoe wij geraken is dus deze: de Nederlandsche student in de geneeskunde doet in onzen tijd, voor zoo ver hij zijn kennis uit boeken haalt, deze voor de helft uit Duitsche boeken op: voor een derde uit boeken geschreven in de landstaal; en voor een vijfde uit Engelsche werken. De Fransche wetenschap is vrijwel uit ons hooger onderwijs verdreven.

G. VAN RIJNBEEK.
